

Professionele leesopvoeders: oog voor nieuwe vormen van lezen

Lezen is belangrijk voor de taalontwikkeling van kinderen, voor hun persoonlijke ontwikkeling en voor hun schoolprestaties. In de leesopvoeding van kinderen spelen volwassenen een belangrijke rol. Naast boeken bieden digitale vormen van literaire fictie mogelijkheden voor leesbevordering.

TEKST: MARIANNE HERMANS, ADVISEUR ONDERZOEK EN KENNISDELING BIJ DE KB

Digitale literatuur zet bewust in op de belevingswereld van jongeren. Zo laat de smartphone-applicatie Wolk, ontwikkeld door Probiblio (2019), gedichten via AR tot leven komen.

Behalve de ouders, hebben met name professionals werkzaam in de kinderopvang, het primair onderwijs of het voortgezet onderwijs invloed op het leesgedrag van de jeugd. In het primair onderwijs doen leerkrachten aan leesopvoeding door voor te lezen (92%), te praten over boeken (77%) en leerlingen vrij te laten lezen (73%). In het voortgezet onderwijs wordt veel aandacht besteed aan het praten over boeken (79%), het geven van boeken-tips (76%) en het helpen van leerlingen bij hun keuze voor titels voor de leeslijst (73%). Werk- en tijdsdruk zorgen ervoor dat men minder tijd aan leesbevordering besteedt dan men zou willen. Te

weinig tijd in de groep en een te hoge werkdruk in het programma zijn hier de belangrijkste oorzaken van (Nagelhout, Richards & Qing, 2021).

Leesopvoeders lezen zelf veel

Leerkrachten die veel lezen in hun vrije tijd en een positieve houding hebben tegenover lezen, besteden meer aandacht aan leesbevordering. Ze laten hun leerlingen vaker vrij lezen, organiseren activiteiten zoals leeskringen en boekbesprekingen, raden vaker boeken aan en delen inzichten uit hun eigen leeservaringen

met leerlingen. Dit geldt voornamelijk voor de taaldocenten in het voortgezet onderwijs. Van hen leest bijna de helft dagelijks in een boek. Ze lezen vooral ter ontspanning. Daarnaast lezen taaldocenten uit het primair en voortgezet onderwijs om boeken te leren kennen voor hun leerlingen (Nagelhout, Richards & Qing, 2021).

Dalende leesinteresse

Een derde van de taaldocenten ervaart problemen bij het stimuleren van lezen bij kinderen. Voor taaldocenten in het voortgezet onderwijs is dit ruim 60%. Zij wijten die voornamelijk aan een lage taalvaardigheid en gebrek aan motivatie van de leerlingen. De leesinteresse daalt vanaf de bovenbouw basisschool, en is vooral in het voortgezet onderwijs een groot probleem. De meeste jongeren hebben dan wel een positieve of neutrale associatie met lezen als activiteit, toch vindt 44% van de jongeren het niet leuk om boeken te lezen; 15% heeft er zelfs een hekel aan (Sikkema, 2021).

Andere media aantrekkelijker

Van de 12- tot 13-jarigen leest 44% wekelijks een boek, tegenover 19% van de 16- tot 17-jarigen (Peters & Van Strien, 2018). Jongeren die geen boeken lezen, geven als belangrijkste redenen dat zij boeken lezen niet leuk vinden of dat zij de voorkeur geven aan andere activiteiten (Peters & Van Strien, 2018). Ook uit recent onderzoek blijkt de grote aantrekkingskracht van bijvoorbeeld games, films, series en sociale media op jongeren. Ze geven aan dat het hun minder energie kost op deze manier een verhaal tot zich te nemen. Zelfs jongeren met een hoge leesmotivatie (37%) vinden het bovendien lastig het juiste boek te vinden. Als zij toch het juiste boek hebben gevonden, genieten deze gemotiveerde lezers vooral van een pakkend verhaal en van de rust en ontspanning die lezen geeft in de drukke wereld van alledag. Ook geven zij aan dat er speciale momenten zijn waarop het extra fijn is om te lezen, bijvoorbeeld tijdens de grote vakantie (Sikkema, 2021).

Schermlezen

Ook als jongeren geen fervente boekenlezers zijn, lezen ze vandaag de dag grote hoeveelheden tekst, maar wel voornamelijk van een scherm. Het leesmenu van jongeren bestaat tegenwoordig vooral uit korte online teksten, vaak met toevoeging van beeld, audio en hyperlinks. Lezen via digitale media en het internet werken scannend en fragmentarisch lezen in de hand. Veranderingen in de aard en functie van lezen dankzij digitale media hebben vooral op de jeugd een behoorlijke cognitieve impact (Driesen, 2013). De langdurige aandacht die vereist is voor het lezen van boeken (diep lezen), moet nu vaker gecombineerd worden met de cognitieve vaardigheid om de aandacht te richten op meerdere fenomenen tegelijkertijd (Hayles, 2008; Van de Ven, 2019).

Diep lezen

Het geconcentreerd lezen van een langere tekst gedurende langere tijd lijkt daarmee in de verdrukking te komen. Tegelijkertijd bieden digitale media nieuwe mogelijkheden, ook voor het beleven van literaire fictie, die goed aansluiten bij de interesses en behoeften van kinderen. En hoewel het lezen van literaire fictie kan helpen de leesvaardigheid te verbeteren, zouden leesopvoe-

ders tevens aandacht moeten hebben voor de afwisseling van gefragmenteerd en diep lezen. Dat kan onder andere door de inzet van digitale literatuur.

Digitale literatuur

Het beleven van fictie gaat veel verder dan het lezen van een boek alleen. Het volgen van een verhaal via Instagram, deelnemen aan een live WhatsApp-thriller of door middel van VR letterlijk in een gedicht stappen – het zijn betrekkelijk nieuwe vormen van verhalen vertellen die mogelijkheden bieden om jongeren literatuur te laten beleven. Het fenomeen van Instagram-poëzie is inmiddels best bekend (zie ook Dera & Van der Starre, 2019). Digitale literatuur zet bewust in op de belevingswereld van jongeren. Zo laat de smartphone-applicatie Wolk, ontwikkeld door Probiblio (2019), gedichten via AR tot leven komen. Rondom de app is lesmateriaal ontwikkeld waarmee docenten direct aan de slag kunnen. Digitale werken doen een beroep op verschillende competenties van leerlingen, variërend van de navigatie in een videogame-achtige setting tot aandacht voor het verhaalverloop of het taalgebruik (Hayles, 2008). De gedeelde ervaring van digitale literatuur maakt het geschikt voor samenwerking en klassikale verwerking (Bluijs, Dera & Peeters, 2021).

Boeken zullen veel kinderen en jongeren niet zo snel uit zichzelf ter hand nemen, zeker niet als dat thuis niet gestimuleerd wordt. De rol van de professionele leesopvoeder blijft dus uitermate relevant. Het loont de moeite om daarbij oog te houden voor de mogelijkheden van nieuwe media en andere vormen van literatuur om het lezen te bevorderen.

Naschrift

Door de Bibliotheek Midden-Brabant is in 2022 op drie scholen een lesprogramma over digitale literatuur aangeboden. Het project maakt deel uit van een onderzoek dat gericht is op manieren waarop digitale literatuur een plek kan krijgen binnen bibliotheken. Het onderzoek vindt plaats vanuit een consortium van de Koninklijke Bibliotheek, Tilburg University, de Radboud Universiteit en de Bibliotheek Midden-Brabant: The Digital Literature Consortium.

Bronnen

De literatuurlijst inclusief hyperlinks bij dit artikel vindt u op bibliotheekblad.nl/bronnen

Inspiratiedag Digitale Literatuur

Op dinsdag 13 september organiseert Bibliotheek LocHal een inspiratiedag over digitale literatuur. Het programma komt later beschikbaar. Deze dag maakt onderdeel uit van een meerjarig project van de Bibliotheek Midden-Brabant met een Innovatiesubsidie van de KB Nationale Bibliotheek.

Contact: diglit@bibliotheekmb.nl of plaats jezelf op de mailinglist via de verkorte link: tinyurl.com/3htp6jfd